

Monika Zima

**Obywatel
z niepełnosprawnością
intelektualną w życiu publicznym**

– procedury w instytucjach
użyteczności publicznej

Warszawa 2009

Spis treści

1. Co to jest życie publiczne?	3
2. Co to jest dowód osobisty i paszport?	3
3. Kto i kiedy może legitymować obywateli?	5
4. Co to jest informacja publiczna?	6
5. Co to jest obywatelska inicjatywa ustawodawcza?	7
6. Jak założyć stowarzyszenie?	8

1. Co to jest życie publiczne?

Życie publiczne to życie obywateli w państwie. Obywatel to przedstawiciel danego państwa. Jego prawa i obowiązki zapisane są w Konstytucji. Słowo „publiczne” to inaczej „dla wszystkich”. Życie publiczne oznacza, że obywatele korzystają ze swoich praw i działają w państwie.

Życie publiczne to na przykład wybieranie posłów i senatorów, to branie udziału w zgromadzeniach, marszach, manifestacjach, interesowanie się ważnymi sprawami w miejscu zamieszkania.

Osoba z niepełnosprawnością intelektualną ma takie same prawa jak osoba pełnosprawna i może brać udział w życiu publicznym.

2. Co to jest dowód osobisty i paszport?

Dowód osobisty to dokument, w którym są zapisane:

- imię i nazwisko,
- adres zameldowania,
- obywatelstwo,
- data urodzenia, wzrost, kolor oczu,
- numer PESEL, czyli numer, który

Polska nadaje każdemu obywatelowi po urodzeniu.

Każdy polski obywatel, który mieszka w Polsce, po ukończeniu 18 roku życia powinien posiadać dowód osobisty. Czasami dowód osobisty muszą mieć osoby, które mają 15 lat. Na przykład, jeśli pracują, albo nie mieszkają z rodzicami.

Dowody osobiste wydawane są na 10 lat. Dla osób, które mają mniej niż 18 lat dowody osobiste wydawane są na 5 lat.

Dowody trzeba wymienić na nowe:

- kiedy tracą ważność,
- jeśli zmienimy swoje nazwisko,
- jeśli zmienimy adres stałego zamieszkania i zameldowania,
- kiedy zgubimy dowód osobisty.

Dowód osobisty wydaje urząd gminy w miejscu naszego zamieszkania. Każdy kto chce otrzymać dowód osobisty

musi napisać i złożyć w gminie „wniosek o wydanie dowodu”.

Wniosek trzeba złożyć osobiście. Z wnioskiem należy złożyć dwie fotografie.

Za wydanie dowodu osobistego

trzeba zapłacić opłatę, która wynosi 30 zł.

Dowód osobisty jest bardzo ważnym dokumentem, pozwala nam załatwić różne sprawy w bankach, urzędach, w szkole, na poczcie, w szpitalu: na przykład możemy odebrać list polecony, rentę socjalną, otrzymać kredyt, pożyczkę.

Paszport to dokument, w którym jest zapisane nasze obywatelstwo. Każde państwo wydaje paszporty swoim obywatelom. Dzięki paszportom możemy podróżować po świecie. Polska chroni swoich obywateli, którzy przebywają za granicą.

Paszporty wydają wojewodowie, a za granicą – konsulowie. Od czerwca 2009 roku w paszporcie oprócz naszego zdjęcia są jeszcze zapisane odciski naszych palców. Opłata za wydanie paszportu wnosi 140 zł. Za paszport dla dziecka, które ma mniej niż 7 lat trzeba zapłacić 30 zł, a dla dziecka, które ma mniej niż 13 lat 60 zł.

3. Kto i kiedy może legitymować obywateli?

Legitymować to znaczy ustalić kim jest jakaś osoba. Można legitymować w ten sposób, że jakaś osoba poda ustnie swoje dane, czyli imię, nazwisko, adres zamieszkania. Można także sprawdzić dokumenty osoby, na przykład dowód osobisty, paszport, prawo jazdy.

Legitymować można po to, by na przykład:

- ustalić, czy osoba nie jest przestępcą
- ustalić, czy osoba nie była świadkiem jakiegoś zdarzenia, wypadku, bójki
- odnaleźć zagubione osoby.

Legitymować mogą:

- policjanci,
- funkcjonariusze Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego,
- funkcjonariusze Centralnego Biura Antykorupcyjnego
- funkcjonariusze Straży Granicznej
- Strażnicy Miejscy.

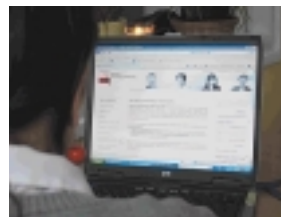
Zanim funkcjonariusz poprosi nas o okazanie dokumentów, ma obowiązek podać swój stopień, imię i nazwisko. Musi też wyjaśnić dlaczego nas legitymuje.

Obywatele nie mają obowiązku nosić z sobą dowodu osobistego. Jeśli ktoś jest legitymowany i nie ma dokumentów, to policja może taką osobę zaprowadzić na komisariat, żeby sprawdzić kim ona jest.

4. Co to jest informacja publiczna?

Informacja publiczna to informacja o tym, jak działają władze w państwie. Każdy obywatel ma prawo wiedzieć co robi władza w państwie, na przykład co robi sejm, minister, sejmik województwa, rada gminy. Osoby niepełnosprawne mogą dowiedzieć się co władza robi dla osób niepełnosprawnych.

Informacje publiczne są zapisane w Biuletynie Informacji Publicznej. Każdy urząd ma stronę internetową, na której znajdują się informacje publiczne.

Można także brać udział w posiedzeniach tych urzędów, które zostały wybrane przez obywateli w wyborach, na przykład rady gminy czy sejmiku województwa. Poza tym, każdy może napisać wniosek do urzędu z prośbą o podanie konkretnej informacji publicznej. Urząd powinien wysłać nam odpowiedź w ciągu 14 dni, albo w ciągu 2 miesięcy, jeśli informacja jest skomplikowana. Za informacje publiczne nie trzeba płacić.

5. Co to jest obywatelska inicjatywa ustawodawcza?

Obywatelska inicjatywa ustawodawcza

to możliwość złożenia przez obywateli projektu ustawy do sejmu. Obywatele, którzy mają pomysł na dobrą ustawę, mogą sami napisać jej projekt i złożyć do sejmu. Ustawa to dokument, w którym są zapisane prawa i obowiązki obywateli. Jest uchwalana przez sejm i senat, Zeby można było złożyć projekt ustawy do

sejmu, to pod projektem musi się podpisać 100 tysięcy obywateli. Najpierw 15 osób musi założyć komitet i napisać projekt ustawy. Pod tym projektem musi się podpisać tysiąc osób. Komitet przekazuje wtedy projekt ustawy do Marszałka Sejmu.

Potem komitet ma 3 miesiące na to, by zbierać kolejne 99 tys. podpisów. Dopiero wtedy sejm zajmie się tym projektem.

Projekt ustawy mogą podpisać tylko osoby pełnoletnie, czyli takie, które skończyły 18 lat. Podpisy można zbierać na przykład na ulicach, w centrach handlowych, na placach. Sejm będzie czytał projekt ustawy, może go poprawić i uchwalić ustawę albo odrzucić projekt.

Obywatelska inicjatywa ustawodawcza pomaga obywatelom tworzyć takie prawo, jakiego potrzebują.

6. Jak założyć stowarzyszenie?

Stowarzyszenie to grupa ludzi, którzy chcą wspólnie działać, mają wspólne zainteresowania i chcą komuś pomóc. Można założyć stowarzyszenie na przykład działające na rzecz osób niepełnosprawnych, na rzecz dzieci, ochrony środowiska, opieki nad zwierzętami.

Żeby założyć stowarzyszenie trzeba znaleźć 15 osób, które będą chciały działać razem. Trzeba wymyślić nazwę stowarzyszenia i napisać statut. Statut to dokument, w którym jest zapisane jak działa stowarzyszenie, jakie będą władze stowarzyszenia, czym dokładnie będzie się zajmowało stowarzyszenie.

Osoba, która działa w stowarzyszeniu to członek stowarzyszenia. Można być członkiem wielu stowarzyszeń.

Po napisaniu statutu i wybraniu władz stowarzyszenia, to znaczy prezesa

i innych osób, które będą kierować na co dzień stowarzyszeniem, trzeba złożyć wnioski o wpis do rejestru stowarzyszeń. Rejestr stowarzyszeń to lista wszystkich stowarzyszeń w Polsce. Rejestr ten nazywa się „Krajowym Rejestrem Sądowym” (w skrócie – KRS) i znajduje się w sądzie.

Sąd musi sprawdzić, czy wszystkie dokumenty są zgodne z prawem i podejmuje decyzję, czy wpisać stowarzyszenie do rejestru.

Lepiej działać w stowarzyszeniu, niż samemu!